

Protocol sociale veiligheid

(anti-pestprotocol)



Lent, maart 2025

Beste ouders/verzorgers,

Voor u ligt ons protocol sociale veiligheid. Dit is ontwikkeld met behulp van het kader van KiVa. Iedere school is uniek, een veiligheidsprotocol kan daarom per school verschillen. Maar in de basis is dit protocol voor alle KiVa scholen in Nederland gelijk. Het is belangrijk dat de visie van onze school op sociale veiligheid voor iedereen duidelijk is. Ook moet uit dit protocol duidelijk zijn wat onze school doet om de sociale veiligheid te waarborgen. Afspraken en regels zijn vastgelegd in dit protocol en alle betrokkenen moeten hiervan op de hoogte worden gesteld. Dit geldt voor medewerkers, ouders, vrijwilligers en kinderen voor zover mogelijk.

Sinds 1 augustus 2015 zijn scholen in Nederland wettelijk verplicht te zorgen voor een veilige schoolomgeving. Er zijn een aantal verwachtingen ten aanzien van alle scholen:

- Scholen voeren een actief sociaal veiligheidsbeleid uit.
- De sociale veiligheid van de kinderen wordt gemonitord. De monitor moet een representatief en actueel beeld geven van het groepsklimaat en het welbevinden van kinderen.
- Er is een vast aanspreekpunt voor de ouders, kinderen en medewerkers. Deze persoon coördineert tevens het beleid tegen pesten.

Met behulp van een veiligheidsprotocol kunnen wij als school verantwoorden hoe er aan een veilige schoolomgeving wordt gewerkt. Er zijn geen wettelijke vereisten aan de inhoud van een veiligheidsprotocol. Het KiVa-format dat wij gebruiken, kent de volgende opbouw:

1. Inleiding
2. Begripsomschrijving
3. Aanpak
4. Organisatie

De volledige veiligheid op school, in onze organisatie, is vastgelegd in ons veiligheidsplan. Dit is te vinden via onze website: www.de-verbinding.info

Heeft u vragen, opmerkingen of aanvullingen? Neem dan gerust contact met ons op. Dit kan per email administratie.verbinding@conexus.nu of telefonisch: 024 3736363.

Hartelijke groet,
Team de Verbinding

Inhoud

Protocol sociale veiligheid	1
(anti-pestprotocol)	1
1. Inleiding	4
1.1 Belang van een protocol voor sociale veiligheid	4
1.2 Uitgangspunten	4
1.3 Methode(s) voor de sociaal-emotionele ontwikkeling.....	5
1.4 Kindvolgsysteem	5
2. Begripsomschrijving	5
2.1 Wat is pesten?	5
2.2 Rolverdeling bij pesten	5
2.3 Signalering	6
3. Aanpak	7
3.1 Preventief	7
3.2 Curatief	8
3.3 Externe hulp	9
4. Organisatie.....	9
4.1 Contactpersonen	9
4.2 Scholing.....	10
Bijlage I Beslisboom	11
Bijlage II Gesprek 1	12
Bijlage III Gesprek 2	13
Bijlage IV Gesprek 3	14

1. Inleiding

1.1 Belang van een protocol voor sociale veiligheid

Ieder kind heeft recht op een fijne schooltijd. Met behulp van dit protocol laten we zien hoe we er samen een fijne school van maken voor iedereen. Alle regels en afspraken die de school hierover heeft, kunt u terugvinden in dit protocol.

1.2 Uitgangspunten

- Op onze school mag iedereen zijn wie hij/zij is. Iedereen is uniek en daarom accepteren wij verschillen.
- Wij geloven in de kracht van de groep. Pesten is een groepsproces en pesten wordt bij ons daarom in de groep opgelost.
- De school moet een plek zijn waar rust heerst, waar kinderen, personeel en ouders/verzorgers zich thuis voelen en zich veilig weten en waar alle betrokkenen respectvol, prettig en vriendelijk met elkaar omgaan. Dat betekent concreet;

Voor kinderen:

- niet pesten of gepest worden; jezelf mogen en kunnen zijn;
- de lessen kunnen volgen zonder dat je wordt lastiggevalen;
- weten dat geweld en (seksuele) intimidatie uit den boze zijn;
- bij iemand terecht kunnen als er problemen zijn;
- serieus genomen worden door personeelsleden, stagiaires en overige (vrijwillige) medewerkers;
- duidelijke afspraken over dit alles;

Voor ouders/verzorgers:

- erop kunnen vertrouwen dat hun kinderen graag naar school gaan;
- weten dat er geen bedreigingen voorkomen;
- een luisterend oor vinden voor problemen;
- een aanspreekpunt voor suggesties of eventuele klachten (klachtenregeling zie website);
- weten dat signalen worden opgepakt en problemen aangepakt;
- duidelijke afspraken over dit alles;

Voor personeel, stagiaires en andere (vrijwillige) medewerkers:

- met respect bejegend worden door kinderen, ouders/verzorgers, collega's;
- weten dat problemen worden aangepakt;
- ergens terecht kunnen met signalen;
- duidelijkheid over wat er gebeurt bij calamiteiten;
- duidelijke afspraken over dit alles;

Voor de omgeving/de buurt:

- geen overlast van kinderen die rond de school hangen;
- geen vandalisme, vervuiling of diefstal;
- weten dat kinderen worden aangesproken op hun gedrag;
- een aanspreekpunt voor suggesties of eventuele klachten;
- weten dat signalen worden opgepakt en problemen aangepakt.

1.3 Methode(s) voor de sociaal-emotionele ontwikkeling

Voor de sociaal-emotionele ontwikkeling hanteren wij KiVa. Dit is een schoolbreed programma gericht op positieve groepsvorming en het verbeteren van de sociale veiligheid. Gedurende het schooljaar behandelen we 10 thema's. De thema's gaan over positieve groepsvorming en het voorkomen van pesten. Kinderen krijgen meer inzicht in wat pesten is en wat zij er tegen kunnen doen.

1.4 Kindvolgsysteem

Wij gebruiken de KiVa-monitor om zicht te krijgen op de sociale veiligheid in de groep en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kinderen. In oktober en mei van elk schooljaar is er een meting. Onze kinderen van de midden- en de bovenbouw vullen dan een vragenlijst in. Aan de hand van de vragenlijst wordt een rapport gemaakt dat een beeld geeft van het klimaat in de groep. Op basis van deze informatie ondernemen wij, mocht het nodig zijn, gerichte acties om te zorgen voor een fijnere sfeer.

Ook op schoolniveau wordt geëvalueerd en tweejaarlijks worden onze plannen en onze aanpak bijgesteld waar nodig. Dit doen we samen met de MR (medezeggenschapsraad) van de school.

2. Begripsomschrijving

2.1 Wat is pesten?

Pesten is het herhaaldelijk en opzettelijk kwetsen van iemand die zich niet goed kan verdedigen. Met **herhaaldelijk** wordt bedoeld dat het kind steeds het mikpunt van gemene en kwetsende opmerkingen of handelingen is. **Opzettelijk** betekent dat iemand bewust verdriet is aangedaan. Naast deze kenmerken is er bij pesten sprake van een **machtsverschil**. Pesters zijn sterker dan slachtoffers. Daardoor kunnen slachtoffers zich niet goed verdedigen.

Er zijn verschillende vormen van pesten. Wij onderscheiden;

- Fysiek: slaan, duwen, schoppen;
- Materieel: het kapot maken of afpakken van iemands eigendommen;
- Verbaal: uitschelden, steeds opnieuw vervelende opmerkingen maken;
- Relationeel: buitensluiten, leugens of geruchten verspreiden;
- Digitaal pesten: alle vormen van pesten die online plaatsvinden, zoals op Facebook en WhatsApp.

2.2 Rolverdeling bij pesten

In een pestsituatie heeft elk kind een bepaalde rol. De rol geeft aan hoe de kinderen zich op dat moment gedragen. Bij het gebruik van deze rollen is het belangrijk om te weten dat kinderen niet een bepaalde rol hebben, maar zich gedragen op een manier die bij een bepaalde rol past. Welke rol een kind aanneemt kan ook verschillen per situatie. De verschillende rollen die wij onderscheiden bij pesten zijn:

- Pester: initiatiefnemer van het pesten;
- Assistent: doet actief mee met de pester, maar speelt geen hoofdrol in het pesten;
- Versterker: doet niet direct mee met het pesten, maar geeft de pester positieve feedback door toe te kijken of te lachen om het pesten;
- Slachtoffer: het gepeste kind;
- Verdediger: steunt en komt op voor het slachtoffer;
- Buitenstaander: weet van het pesten af, maar grijpt niet in.

2.3 Signalering

Het is niet makkelijk om pesten vroegtijdig te signaleren. Onderstaande signalen kunnen erop duiden dat een kind pest of gepest wordt, maar dat hoeft niet. Mocht er sprake zijn van één van de onderstaande gedragsveranderingen is het belangrijk alert te zijn. Het is voor ouders erg belangrijk kennis te nemen van onderstaande signalen. Veel signalen zijn namelijk vooral in de thuissituatie zichtbaar.

Signalen die erop kunnen wijzen dat een kind gepest wordt. Het kind:

- is bang om naar school te gaan of wijkt af van de normale (fiets)route;
- vraagt steeds of het met de auto naar school gebracht kan worden;
- wil om onduidelijke redenen thuis blijven;
- klaagt (vaak) 's ochtends, wanneer hij of zij naar school moet, dat hij of zij ziek is;
- komt thuis van school met vieze of kapotte kleren of rugzak;
- raakt steeds spullen kwijt;
- raakt vaak zakgeld kwijt, vraagt vaak om geld of steelt het (om aan de pester te geven);
- trekt zich terug, is stil en lijkt zijn of haar zelfvertrouwen kwijt te zijn;
- is angstig en gespannen;
- is zijn of haar eetlust kwijt en zegt dat het eten niet smaakt;
- heeft nachtmerries of huilt zichzelf in slaap;
- heeft onverklaarbare blauwe plekken of verwondingen;
- is chagrijnig, snel boos of lastig;
- is vaak alleen en brengt geen vriendjes meer mee naar huis;
- weigert te vertellen wat er aan de hand is of geeft ongeloofwaardige verklaringen voor zijn of haar gedragsverandering.

Signalen die erop kunnen wijzen dat een (uw) kind pest. Het kind:

- doet op een overdreven manier stoer;
- is tegendraads en opstandig;
- kan zich niet inleven in de gevoelens van een ander;
- roddelt of verspreidt vervelende geruchten;
- is agressief;
- heeft slechte schoolprestaties.

3. Aanpak

De Verbinding probeert een veilig sociaal klimaat op school te creëren door pesten te voorkomen (preventief) en tegen pesten op te treden als het zich toch voordoet (curatief).

3.1 Preventief

KiVa-lessen

Wij streven er naar om, in elke groep, minimaal één keer in de week een KiVa-les te geven. Deze lessen zijn gericht op het preventief werken aan groepsvorming en het bieden van een veilige leeromgeving. De lessen zullen de ontwikkeling van sociale vaardigheden van kinderen stimuleren die ze nodig hebben om een groepsnorm tegen pesten te kunnen creëren. De lessen uit het KiVa-programma zijn onderverdeeld in tien thema's. We laten tijdens elk schooljaar alle thema's terugkomen, zodat alle onderwerpen die kunnen bijdragen aan een positief pedagogisch klimaat aan bod zijn gekomen.

Omgangsregels

Op onze school heeft elke groep een KiVa-contract opgesteld. Voor de groepen 1 tot en met 4 gaat het om de volgende omgangsregels:

1. We willen samen een groep zijn want dat is fijn;
2. We horen er allemaal bij: ik, hij, zij en ook jij;
3. We verschillen allemaal, dat maakt ons speciaal;
4. We gaan goed met elkaar om;
5. We helpen elkaar;
6. We komen voor elkaar op.

Voor de groepen 5 tot en met 8 gaat het om de volgende omgangsregels:

1. We doen aardig tegen elkaar en behandelen anderen met respect;
2. Samen maken wij er een fijne groep van;
3. We praten met elkaar (en gebruiken daarbij ik-taal);
4. We willen dat pesten stopt;
5. We gaan goed met elkaar om;
6. We helpen elkaar;
7. We komen voor elkaar op.

Het KiVa-contract is door alle kinderen ondertekend en hangt in elke groep, bij elke mentorkring. Er wordt regelmatig verwezen naar de regels. In situaties waarin het nodig is, wordt het contract erbij gepakt. In de school hangen posters met de 7 KiVa-regels (zie bijlage V).

Groepsgesprekken

In elke mentorgroep van de Verbinding vindt wekelijks een preventief groepsgesprek plaats. Tijdens deze gesprekken wordt de sfeer in de groep besproken. Wij streven er naar de kinderen zelf verantwoordelijk te maken voor de sfeer in de groep. Tijdens de groepsgesprekken proberen we te zorgen dat kinderen zelf met oplossingen en ideeën komen. Deze kunnen in de KiVa-groepsbrievenbus gedaan worden om te bespreken in het groepsgesprek.

Contact met ouders

Contact met ouders/verzorgers vinden wij belangrijk. We houden ouders daarom regelmatig op de hoogte van de groepssfeer in de groep, ook als deze goed is! Door middel van de nieuwsbrief weten ouders wat er speelt op school. Gedurende het schooljaar ontvangen ouders daarnaast tips om met hun kind te praten over hoe het gaat op school. Aanvullende informatie over pesten en tips voor thuis kunnen ouders ook vinden in de online KiVa-oudergids (www.kivaschool.nl). We stimuleren ouders contact met ons op te nemen mochten zij zich zorgen maken over hun eigen kind of een ander kind op school.

3.2 Curatief

Signalering

De curatieve aanpak begint bij de signalering. Grensoverschrijdend gedrag bestaat niet alleen uit pesten. Kinderen kunnen ook ruzie maken of in een conflict terecht komen. Daarnaast is het ook mogelijk dat kinderen elkaar plagen of dat er sprake is van een misverstand. Op basis van onze definitie van pesten bekijken wij elke situatie vanuit het volgende perspectief:

- Gebeurt het met opzet (intentioneel)?
- Kan het 'slachtoffer' zich verdedigen (machtsverschil)?
- Hoe "erg" (intens) wordt het ervaren?
- Gebeurt het steeds opnieuw (stelselmatig)?

KiVa-team

Het KiVa-ontwikkelteam is samen met de groepsmentor verantwoordelijk voor het onderzoeken en oplossen van peestsituaties. Leden van het KiVa-team weten, door middel van een extra training, hoe ze om moeten gaan met peestsituaties. Bij gerichte acties om pestproblemen op te lossen wordt dan ook vaak een lid van het KiVa-team ingeschakeld. Zijn er problemen en is de groepssfeer niet veilig, dan wordt altijd het KiVa-team benaderd.

Groepsgesprekken

Als zich daadwerkelijk (pest)problemen voordoen kan dit in de mentorgroep worden besproken. De mentor schat in of de groepssfeer veilig genoeg is om een gezamenlijk gesprek te houden. Niet alle problemen kunnen in de groep worden besproken. Een groepsgesprek over pesten in het bijzonder vindt alleen plaats wanneer het pestslachtoffer daarmee instemt.

Mini steungroepaanpak

In de onderbouw tot en met leerjaar 4 maken we gebruik van de mini steungroepaanpak. Deze aanpak bestaat uit drie verschillende gesprekken op één dag. Eerst een gesprek tussen de groepsmentor en het kind dat zich niet fijn voelt. Samen met het kind kiest de mentor enkele kinderen uit om mee in gesprek te gaan. Vervolgens volgt het gesprek met de mini steungroep en aan het eind van de dag evalueert de mentor met het kind of het gelukt is. In de bijlagen vindt u de opzet van de gesprekken en hoe de besluitvorming werkt in dit proces (de beslisboom). Als laatste kan er ook nog een gesprek met de pester aangegaan worden (gesprek 3 in de bijlagen). De gesprekken worden gevoerd onder leiding van de eigen groepsmentor.

Steungroepaanpak vanaf leerjaar 5

De mentor kan een steungroep inzetten om een pestprobleem op te lossen. De steungroep bestaat uit een aantal kinderen uit de groep. Deze kinderen wordt gevraagd of zij kunnen helpen

bij het oplossen van het probleem. In de steungroep zit ook altijd de pester, de pester wordt niet als schuldige aangewezen. De focus van de steungroepaanpak ligt op het feit dat pesten een groepsproces is dat we samen willen oplossen. Voordat de steungroep wordt ingezet wordt dit eerst besproken met het pestslachtoffer zelf. Het eerste gesprek van de steungroepaanpak wordt altijd gedaan door een lid van het KiVa team of de kwaliteitscoördinator.

Herstelaanpak

Als het pesten ondanks de gemaakte afspraken toch doorgaat, wordt de herstelaanpak ingezet. Twee leden van het KiVa-team gaan een gesprek aan met het pestende kind. Daarnaast wordt er een herstelplan opgesteld. Het herstelplan wordt altijd ondertekend door het betreffende kind en de ouders/verzorgers van het kind.

Inlichten ouders

De ouders van het gepeste kind worden ingelicht op het moment dat de school besluit de steungroepaanpak toe te passen. Zoals eerder beschreven wordt er bij de steungroepaanpak geen schuldige aangewezen. Ouders worden pas ingelicht dat hun kind pest op het moment dat de herstelaanpak wordt ingezet. Mochten kinderen zich vervolgens niet aan de gemaakte afspraken houden, dan worden ouders uitgenodigd voor een gesprek op school.

3.3 Externe hulp

Wanneer blijkt dat de curatieve aanpak niet werkt, is er mogelijk meer aan de hand dan alleen pesten. Op dat moment is er aanvullende hulp nodig om de problemen op te lossen. Er kan gekozen worden voor een bredere zorgaanpak. De kwaliteitscoördinator neemt, mocht dat nodig zijn, contact op met een externe partij (bijvoorbeeld Buurtteams of de GGD).

4. Organisatie

4.1 Contactpersonen

Het KiVa-team

De Verbinding heeft een KiVa-team aangesteld. Het KiVa-team is het aanspreekpunt voor mentoren, ouders en kinderen. Zij worden altijd ingelicht en indien nodig ingezet bij de steungroepaanpak. Daarnaast coördineren de leden van het team het beleid tegen pesten. Het KiVa-team bestaat uit de volgende leden:

1. Nena van den Berg (KiVa coördinator, interne vertrouwenspersoon en antipestcoördinator) icp.verbinding@conexus.nu
2. Simone Leenders (Kwaliteitscoördinator) ib.verbinding@conexus.nu
3. Sanne Bodde
4. Anju Gurung
5. Elise Haarman

De KiVa-trainer

Wanneer het KiVa-team meerdere malen de steungroepaanpak/herstelaanpak heeft ingezet en het pestprobleem blijft bestaan, wordt externe hulp vanuit KiVa ingeschakeld, namelijk een KiVa-

trainer. De KiVa-trainer biedt ondersteuning aan de school bij vragen en helpt met het oplossen van problemen met betrekking tot de pesters, de slachtoffers en/of de hele groep.

4.2 Scholing

Alle mentoren die werkzaam zijn op onze school volgen de STARTtraining van KiVa. Zij zijn bevoegd om de KiVa-lessen te geven. De leden van het KiVa-team hebben ook de verdiepende training over de steungroepaanpak gevolgd en zijn nu bevoegd om deze aanpak uit te voeren. Daarnaast streeft de school ernaar om het team één keer in de twee jaar bij te laten scholen in het KiVa-programma.

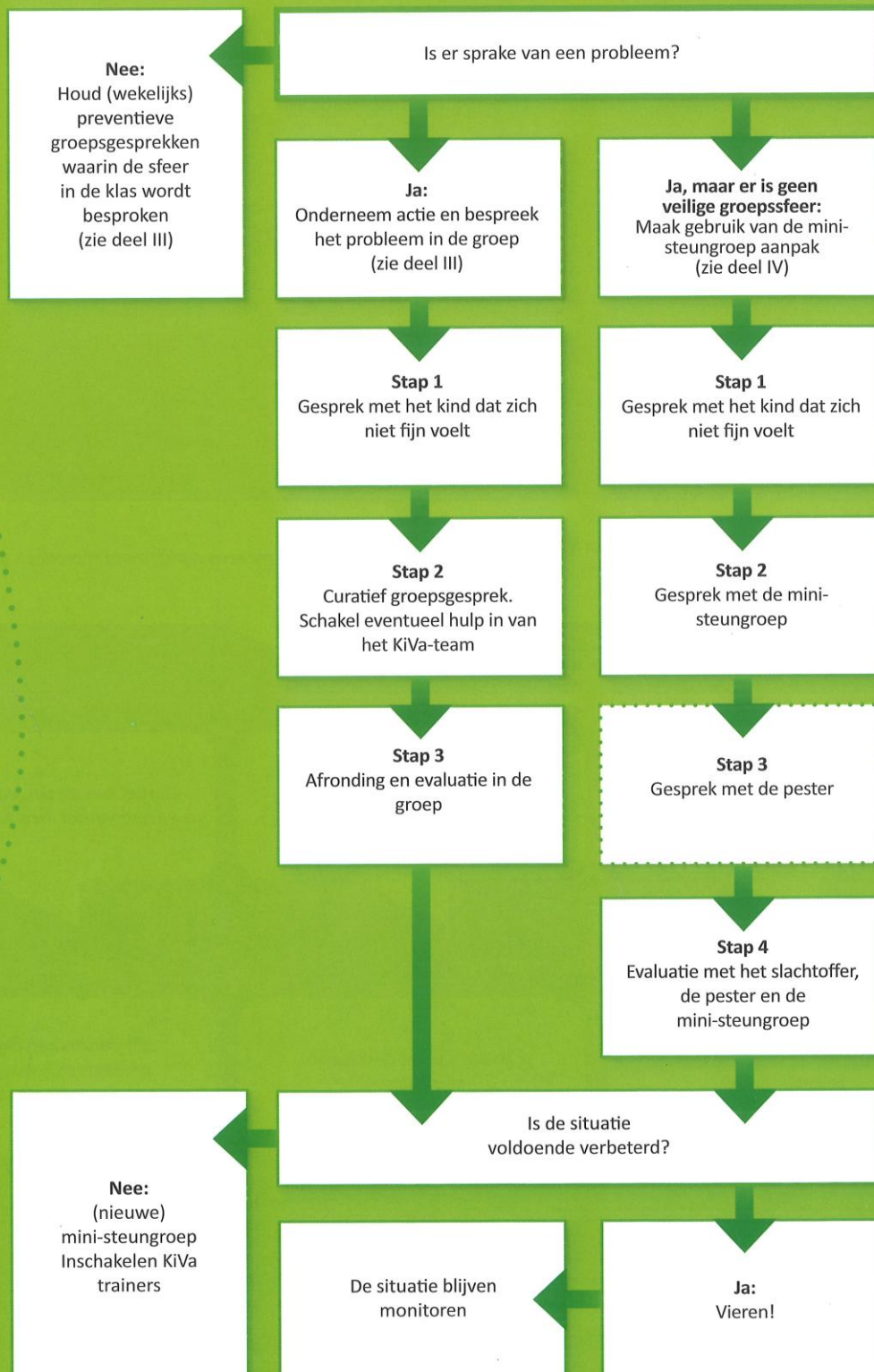
Eén keer per jaar wordt er in Nederland een KiVa-regiobijeenkomst georganiseerd. Ten minste een mentor van de Verbinding neemt elk jaar deel aan deze dag. De nieuwe inzichten over pesten en de innovaties in het KiVa-programma worden deze dag gepresenteerd. Onze mentoren worden tijdens deze dag verder geprofessionaliseerd en kunnen vervolgens het team weer informeren. We willen er op deze manier voor zorgen dat onze school zich door blijft ontwikkelen.

Bijlage I Beslisboom

144

Samenvatting

Samenvatting



Bijlage II Gesprek 1

1: Gesprek met het kind dat zich niet fijn voelt

Aandachtspunten:

- ☐ Het kind mag alles vertellen wat hij/zij belangrijk vindt.
- ☐ Bespreek de gevoelens van het kind.
- ☐ Vorm geen oordeel, maar toon begrip en inlevingsvermogen.

Geef aan dat je het idee krijgt dat het kind niet goed in zijn/haar vel zit en probeer er achter te komen waar dit door komt.

Ik krijg het gevoel dat je je de laatste tijd niet zo fijn voelt, klopt dat?

Zou je mij eens willen vertellen hoe je je voelt? Hoe komt het dat jij je zo voelt?

Wij willen als school dat iedereen zich fijn voelt. Ik wil graag met je praten om te kijken hoe jij je ook fijn kunt voelen.

Op een KiVa-school is het de bedoeling dat iedereen zich fijn voelt. Ook helpen kinderen op een KiVa-school elkaar. Maak duidelijk aan het kind dat je hulp gaat vragen aan andere kinderen.

Bij welke kinderen voel je je goed? Wie in de klas vind je leuk?

Ik ga aan ze vragen hoe we er voor kunnen zorgen, dat jij je weer fijn gaat voelen in de groep.

Het is de bedoeling dat jij je weer fijn gaat voelen. Vind je het goed dat ik hulp vraag aan andere kinderen?

Bijlage III Gesprek 2

2: Gesprek met de mini-steungroep

Aandachtspunten:

- ☐ Iedereen in de groep moet zich fijn voelen, we zijn immers een KiVa school
- ☐ Maak duidelijk dat iemand in de groep zich niet fijn voelt. Creëer medeleven bij de kinderen.
- ☐ Veroordeel niet: niemand krijgt de schuld
- ☐ Kijk vooruit: hoe kunnen we ervoor zorgen dat het kind zich wel fijn voelt?
- ☐ Draag ideeën aan die de kinderen kunnen uitvoeren of laat de kinderen zelf met ideeën komen. Let daarbij op het volgende:
 - ☐ Laat de kinderen ik-taal gebruiken
 - ☐ Complimenteer ieder voorstel

Leg de situatie uit. Maak duidelijk dat er een klasgenoot is die zich niet fijn voelt, maar dat iedereen kan meehelpen om het probleem op te lossen.

Ik heb een probleem en ik heb jullie hulp nodig. Er is iemand in de groep die zich niet zo fijn voelt. Het gaat om (naam kind). We zijn een KiVa-school. Op een KiVa-school zou iedereen zich fijn moeten voelen. Jullie zijn gekozen omdat jullie allemaal goed kunnen helpen.

Deel de verantwoordelijkheid van een fijne groep.

Denk eens na over wat jij kunt doen om (naam kind) een fijn gevoel te geven. Kun je iets bedenken?

Als jullie allemaal iets doen, ook al is het maar iets kleins dan zal (naam kind) zich al veel fijner voelen. Jullie kunnen helpen om er voor te zorgen dat het voor iedereen weer leuk is in de groep.

Inventariseer de ideeën van de kinderen of draag zelf ideeën aan.

Denk eens na over hoe jij kunt helpen. Is er iets wat jij zou kunnen doen vandaag?

Je kunt vandaag aan (naam kind) vragen of hij/zij samen met jou wil spelen in de pauze. Wil je dat doen?

Je wilt aardiger doen tegen (naam kind). Kun je vertellen hoe en wanneer je dat gaat doen?

Spreek vertrouwen in de kinderen uit en geef aan dat je aan het einde van de dag gaat kijken of het gelukt is.

Ik weet zeker dat jullie je best gaan doen. Je mag altijd naar mij toe komen als je nog een vraag hebt. Aan het einde van de dag ga ik praten met (naam kind) om te vragen hoe het voor hem/haar is geweest en of er iets is veranderd. Succes!

Bijlage IV Gesprek 3

3: Gesprek met de pester

Aandachtspunten:

- ☐ Bespreek de gevoelens van de betrokken kinderen en laat het kind nadenken over de gevolgen van zijn gedrag.
- ☐ Houd het gesprek positief: probeer samen te bedenken hoe het de volgende keer anders kan.
- ☐ Kijk vooruit: hoe kunnen we ervoor zorgen dat het kind zich wel fijn voelt?

Geef aan dat (naam kind) niet goed in zijn/haar vel zit en je er probeert achter te komen waardoor dit komt.

(naam kind) voelt zich niet zo fijn. Weet jij misschien waarom hij/zij zich zo voelt?

Kan je me eens vertellen wat er precies is gebeurd?

Bespreek de gevoelens die zijn ontstaan door de situatie

*Wat dacht jij toen het gebeurde?
Hoe voelde jij je daarbij?
Hoe voel jij je nu?*

*Had je door wat er gebeurde bij
(naam kind)?*

*Zou het kunnen dat (naam kind) zich
hierdoor niet meer zo fijn voelt?*

De belangrijkste stap: Zoek samen naar alternatieven

*Zou je het de volgende keer
hetzelfde doen?*

*Hoe kan je het de volgende
keer oplossen?*

*Kan je in het vervolg proberen
om het (een goed alternatief
aandragen) te doen?*